

Ασκήσεις – Δείκτες, Ογκομέτρηση

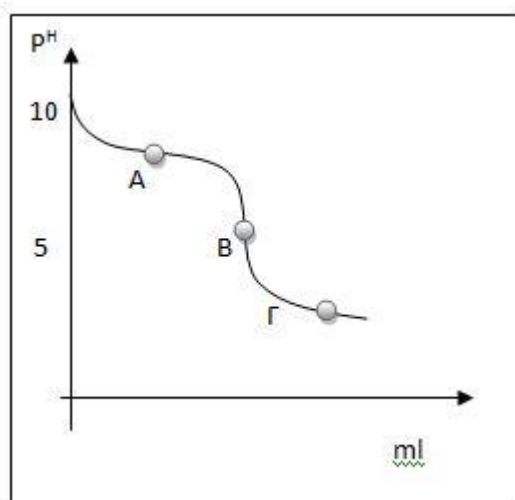
Ποια από τις παρακάτω συνθήκες είναι απαραίτητη για τον ακριβή προσδιορισμό του ισοδύναμου σημείου μιας ογκομέτρησης εξουδετέρωσης;

- Η βάση και το οξύ να είναι ισχυροί
- Η βάση και το οξύ να είναι ασθενείς
- Το P^H να μεταβάλλεται απότομα κοντά στο ισοδύναμο σημείο
- Ο δείκτης που χρησιμοποιείται να είναι ισχυρότερο οξύ από το οξύ που αλκαλιμετρείται

Απάντηση: c.

(Ο δείκτης μπορεί να είναι είτε οξύ, είτε βάση. Μας ενδιαφέρει μόνο η περιοχή P^H της χρωματικής αλλαγής να περιλαμβάνει το ισοδύναμο σημείο ή να ευρίσκεται στο κατακόρυφο απότομο τμήμα της καμπύλης)

Παρατηρήστε τη καμπύλη ογκομέτρησης του σχήματος και απαντήστε στις ερωτήσεις

1. Δείχνεται μια καμπύλη αλκαλιμετρίας

Η καμπύλη δείχνει την εξέλιξη του P^H του διαλύματος της φιάλης που αρχικά έχει P^H κοντά στο 10. Επομένως το διάλυμα της φιάλης είναι μια βάση, οπότε το πρότυπο διάλυμα είναι το ισχυρό οξύ (Οξυμετρία λοιπόν!)

2. Στο σημείο A, το P^H μπορεί να προσδιοριστεί από την εξίσωση Henderson-Hasselbach

Βεβαίως! Στη κατάσταση αυτή έχουμε στη φιάλη άλας της ασθενούς βάσεως με ισχυρό οξύ και ασθενή βάση που δεν έχει εξουδετερωθεί.

3. Στο σημείο B η τεταγμένη τιμή $P^H=5$ έχει τιμή ίση με το PK_b .

Όχι! Το σημείο B είναι –μάλλον- το ισοδύναμο σημείο και εκεί το P^H καθορίζεται από το άλας και τα ιόντα που αυτό δίνει. Για παράδειγμα η ασθενής βάση NH_3 θα εξουδετερωθεί δίνοντας άλας αμμωνίου, το οποίο στη συνέχεια θα δημιουργήσει όξινο περιβάλλον λόγω ιοντισμού των ιόντων NH_4^+ . Η τιμή του P^H θα μας τη δώσει η σχέση ιοντικής ισορροπίας...

4. Στο Γ το διάλυμα της φιάλης είναι ρυθμιστικό.

Όχι! Άλας ασθενούς βάσης με ισχυρό οξύ και περίσσεια ισχυρού οξέος έχουμε... Το PH καθορίζει το ισχυρό οξύ!

Χημικό εργαστήριο διαθέτει τους δείκτες Α(8.0 – 9.9), Β(6 – 7.6) και Γ(3.9 – 5.4), οι οποίοι χρωματίζουν ένα διάλυμα, όταν το P^H τους βρίσκεται εκτός των ορίων που αναγράφονται μέσα στις παρενθέσεις. Ποιον από τους τρεις δείκτες θα χρησιμοποιούσατε, για να βρείτε το ισοδύναμο σημείο κατά την εξουδετέρωση διαλύματος ΚΟΗ 0,1 Μ από ΗCl 0,1 Μ ;

Ο κατάλληλος δείκτης πρέπει ανάμεσα στα όρια του να περιλαμβάνει το PH του διαλύματος στη κατάσταση της πλήρους εξουδετέρωσης (το PH στο ισοδύναμο σημείο!)

Η αντίδραση εξουδετέρωσης $HCl + KOH \rightarrow KCl + H_2O$, λέει ότι στο ισοδύναμο σημείο θα έχουμε ΜΟΝΟ το άλας ΚCl του οποίου τα ιόντα δεν ιοντίζονται. Επομένως θα έχουμε $P^H=7$.

Ο κατάλληλος δείκτης είναι προφανώς ο Β, αφού έχει περιοχή PH αλλαγής χρώματος 6 -7,6

Ασκήσεις από το Σχολικό βιβλίο

- *87.** Το ασθενές οξύ ΗΑ χρησιμοποιείται ως δείκτης και έχει $K_a = 2,5 \cdot 10^{-6}$. Όταν σε υδατικό διάλυμα το πηλίκο $[HA] / [A^-]$ είναι μεγαλύτερο του 10, το χρώμα του διαλύματος είναι κόκκινο, ενώ όταν $[HA] / [A^-]$ είναι μικρότερο του 0,1, το χρώμα του διαλύματος γίνεται μπλε.
- α. Σε ποια τιμή του pH το χρώμα του διαλύματος γίνεται κόκκινο;
- β. Σε ποσότητα διαλύματος NH_3 0,1 Μ προσθέτουμε μια σταγόνα από το δείκτη. Τι χρώμα θα πάρει το διάλυμα;
Δίνεται $K_b = 10^{-5}$.

α) Ιοντική ισορροπία του δείκτη: $HA + H_2O \rightleftharpoons A^- + H_3O^+_{\delta/τος}$

Θέλουμε κόκκινο χρώμα σημαίνει, σύμφωνα με την εκφώνηση $[HA]/[A^-] > 10$ (1)

Όμως!

$$K_a = \frac{[A^-] \cdot [H_3O^+]}{[HA]} \rightarrow K_a [HA] = [A^-] \cdot [H_3O^+] \rightarrow \frac{[HA]}{[A^-]} = \frac{[H_3O^+]}{K_a} \quad (2)$$

Από τις (1), (2) έχουμε:

$$\begin{aligned} \frac{[H_3O^+]}{K_a} > 10 &\rightarrow [H_3O^+] > 10 \cdot K_a \rightarrow \log([H_3O^+]) > 1 + \log K_a \rightarrow P^H \\ &< -1 - \log 2,5 \cdot 10^{-6} \rightarrow P^H < -1 + 6 - \log 2,5 \rightarrow P^H < 5 - 0,4 \\ &\rightarrow P^H < 4,6 \end{aligned}$$

β) Βρείτε εύκολα το P^H του διαλύματος της αμμωνίας και στη συνέχεια εξετάστε σε ποιες περιοχές του P^H δείκτης θα εμφανίσει μπλε χρώμα (μελέτη ανάλογη αυτής που κάναμε στο α ερώτημα). Συνδυάστε τα δυο αποτελέσματα!

88. Η φαινολοφθαλεΐνη είναι δείκτης, που όταν προστεθεί σε διάλυμα με pH μεγαλύτερο του 10 παίρνει κόκκινο χρώμα, ενώ παραμένει άχρωμο, αν το pH του διαλύματος είναι μικρότερο του 8. Ένα από τα παρακάτω διαλύματα:

- α. διάλυμα HCl 0,01 M,
- β. διάλυμα $NaOH$ 0,01 M,
- γ. διάλυμα CH_3COOH 0,01 M,
- δ. διάλυμα CH_3COONa 0,01 M

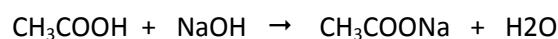
πήρε χρώμα κόκκινο, όταν προστέθηκε σ' αυτό μια σταγόνα φαινολοφθαλεΐνης. Ποιο ήταν το διάλυμα αυτό;

- Οξικό οξύ (CH_3COOH) και υδροχλωρικό (HCl) **αποκλείεται**, διότι αυτά θα έδιναν $P^H < 7$ και επομένως το διάλυμά τους θα ήταν άχρωμο.
- Το **$NaOH$ δίνει σίγουρα $P^H = 12$** , αφού είναι ισχυρή βάση και επομένως η συγκέντρωσή της 0,01 M σημαίνει $POH = 2$
- Το CH_3COONa δίνει $P^H > 7$, αλλά δεν είμαστε βέβαιοι ότι μπορεί να ξεπεράσει την τιμή $P^H = 10$.
- Εφόσον ένα διάλυμα εμφανίζεται με κόκκινο χρώμα, αυτό δεν μπορεί παρά να είναι το διάλυμα του $NaOH$.

*89. Για την πλήρη εξουδετέρωση 50 mL διαλύματος CH_3COOH 0,1 M απαιτούνται 25 mL διαλύματος $NaOH$. Το τελικό σημείο αυτής της εξουδετέρωσης πιστοποιείται με την αλλαγή του χρώματος του δείκτη, που είχαμε προσθέσει στην αρχή στο διάλυμα του οξέος.

- α. Ποια είναι η Molarity του διαλύματος του $NaOH$;
  - β. Ποια είναι η τιμή του pH του διαλύματος στο τελικό σημείο;
  - γ. Ποιον από τους δύο δείκτες θα χρησιμοποιούσατε για την ογκομέτρηση αυτή: ηλιανθίνη με περιοχή αλλαγής χρώματος του δείκτη $pH: 3 - 4,4$ ή φαινολοφθαλεΐνη με περιοχή αλλαγής $pH: 8,3 - 10,1$;
- Δίνεται: $K_a CH_3COOH = 10^{-5}$.

α) Γράφουμε την αντίδραση εξουδετέρωσης

Από την αντίδραση φαίνεται ότι τα n mol του οξέος αντιδρούν με n mol της βάσης. Άρα

$$n = n \rightarrow C_1 \cdot V_1 = C_2 \cdot V_2 \rightarrow 50 \cdot 0,1 = 25 \cdot C_2 \rightarrow C_2 = 0,2 \text{ M}$$

β) Στο τελικό σημείο της ογκομέτρησης υπάρχει ΜΟΝΟ άλας CH_3COONa . Γνωρίζουμε τη ποσότητά του σε mol, γνωρίζουμε ότι το διάλυμα έχει όγκο 75 ml, γνωρίζουμε ότι διίσταται πλήρως, γνωρίζουμε ότι τα ιόντα CH_3COO^- ιοντίζονται, 'γνωρίζουμε' την K_b της βάσης, οπότε είναι εύκολος ο υπολογισμός του p^{H} . ($\text{p}^{\text{H}}=8,91$)

γ) Προφανώς κατάλληλος δείκτης είναι η φαινολοφθαλεΐνη, διότι η περιοχή αλλαγής του χρώματός της εμπεριέχει το σημείο της πλήρους εξουδετέρωσης και επομένως θα καταγράψει σωστά το ισοδύναμο σημείο.